

نقش بازی در رشد کودکان

دکتر احمد خاکی (دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی)

عباس شعبانی (دانشجوی دکتری تربیت بدنی)

فهرست مطالب

۶	مقدمه
۹	تعریف بازی
۱۰	اهداف بازی
۱۰	تاریخچه بازی
۱۱	انواع بازی
۱۴	اهمیت و شرایط بازی
۲۷	بازی و درس
۲۸	بازی، کودک، آموزش
۲۹	اثرات آموزشی بازی
۳۳	تئوری‌های بازی
۳۵	چند نظریه در مورد بازی
۳۶	نکات مهم در بازی کودکان
۳۷	فواید بازی
۴۱	تأثیر کتاب و تصاویر بر صورت‌های بازی
۴۱	نقش بازی در تعلیم و تربیت
۶۲	آثار بازی بر رشد کودکان
۶۳	بازی برای آموزش راه زندگی
۶۵	معایب و مزایای بازی‌های رایانه‌ای
۷۲	بی تحرکی و چاقی کودکان
۷۴	بازی و ورزش از دیدگاه اسلام و دانشمندان ایرانی
۷۵	بازی از نظر مسکویه
۷۵	بازی از نظر غزالی
۷۵	بازی از نظر ابوعلی سینا
۷۵	بازی از نظر امام محمد غزالی
۷۶	بازی و ورزش از دیدگاه دانشمندان خارجی

۷۸	پژوهش های در مورد ورزش و بازی کودکان
۷۹	بازی و رشد اجتماعی و عاطفی کودکان
۸۲	نقش بازی در رشد اجتماعی کودک
۸۳	نقش بازی در رشد عاطفی کودک
۸۳	نقش بازی در رشد جسمی کودک
۸۳	نقش بازی در رشد ذهنی کودک
۸۳	تأثیر بازی در کودکان
۷۸	بازی درمانی و رشد اجتماعی کودکان
۸۹	منابع و مآخذ

مقدمه مؤلف

با آرزوی موفقیت و سعادت برای همه عزیزان چند کلامی به عنوان مقدمه به استحضار می‌رساند. کتابی که در پیش رو دارید با نام نقش بازی در رشد کودکان می‌باشد مطالعه این کتاب می‌تواند برای روان‌شناسان بالینی و روان‌پزشکان و مربیان مدارس و خانواده‌های محترم، کمکی در اجرای روش‌های درمان به ویژه در پدیده اختلالات کودکان و نوجوانان بوده و راهگشای کاهش فشارهای عاطفی و روانی بر روی فرزندانمان باشد. امروزه خانواده‌ها با صنعتی شدن و پیشرفت علم و تکنولوژی و آسیب‌های جدید برای گذر از این آسیب‌ها احساس نیاز می‌کنند و در حال حاضر یافته‌های علمی و کاربردی در زمینه روانشناسی تربیتی و اجتماعی و نقش آن در بلوغ اجتماعی کاربردی روز افزون پیدا کرده است. لازم به یادآوری است که ورزش و بازی‌های گروهی سلامتی روان و جسم و بلوغ اجتماعی کودکان را باعث می‌گردد. به همین دلیل مطالعه این کتاب علاوه بر دانشجویان رشته‌های روانشناسی و مددکار اجتماعی و تربیت بدنی به کلیه کسانی که علاقمند به رشد اجتماعی فرزندان این مرز و بوم هستند توصیه می‌گردد.

در اینجا دارد از همکار محترم آقا عباس شعبانی دانشجوی دکتری تربیت بدنی به سبب مساعدت در تدوین این کتاب و دیگر آثار تشکر نموده و امیدوارم مطالعه این کتاب برای دانشجویان و خانواده‌های محترم بتواند مفید واقع گردد و ما را از دعای خیرشان بی‌نصیب نگردانند.

امهد فاکس

دانشگاه آزاد واهمد دلیجان

دیماه ۱۳۹۱

مقدمه:

انسان متشکل است از نیازهای اساسی و در تمام عمر برای برآورده کردن این نیازها می‌کوشد. هرگاه فرد بتواند از راه مورد قبول به این نیازها دست یابد او را سازگار می‌نامند و در غیر این صورت او را ناسازگار می‌نامند. بازی فعالیتی است که کودک برای پدید آوردن شی یا رویدادی انجام می‌دهد. کودک با بازی خود آن چه را از بزرگسال یاد گرفته بیان نموده و می‌کوشد تا به سطح واقعیت نزدیک گردد، هرگاه تلاش کودک با واقعیت‌های محیط زندگی همخوان گردد او شادمان‌تر خواهد بود، پس هرگاه کودکی به طور مستقیم یا به طور غیر مستقیم دریابد که رفتارش شبیه بزرگسالان است خوشحال‌تر می‌شود، لذا می‌توان گفت بازی راهی است برای برآورده کردن آرزوهای خود. میل به کنجکاوی در محیط و شرکت در زندگی اجتماعی کودک را به تحریک و می‌دارد اگر این تحریک به شیوه‌ی منطقی در بازی خنثی نشود در یک راه کاملاً غیر منطقی بروز پیدا می‌کند. کودک در بازی تجربه می‌کند، با توانایی‌ها و ضعف‌های خود آشنا می‌شود، در می‌یابد که چه موقع بجنگد و چه زمان صلح کند، چه موقع فعال باشد و چه زمانی ساکت بماند، به این ترتیب بازی به شکل‌گیری یک شخصیت محکم کمک می‌کند بویژه در برخی از موارد که کودک به تنهایی قادر نیست به اهداف خود دست یابد بازی به او کمک می‌کند تا آن چه دارد بیرون بریزد. از سوی دیگر کودکانی که قادر به بیان منظور خود به صورت کلامی نیستند در بازی قادرند احساسات و آگاهی‌های خود را به صورت غیر کلامی بیان کنند و فشار روانی خود را تخلیه نمایند با تمام فایده و اهمیتی که بازی دارد نباید تمام زندگی کودک را به خود اختصاص دهد، چرا که تمام اطلاعات از طریق بازی به دست نمی‌آید، در هر حال یک بازی باید جنبه‌ی یادگیری داشته باشد حتی الامکان دارای مقرراتی باشد و چه بهتر که بزرگسالان با رعایت مقررات بازی به طور غیر مستقیم به کودک خود آموزش دهند که چگونه این مقررات را رعایت نمایند.

غالب پدران و مادران و مربیان و معلمان چنین می‌اندیشند که کودکان امروز با کودکان یکی دو نسل پیش تفاوت بسیار دارند. بچه‌های امروزی معمولاً از نظر جسمی سالم‌تر، چابک‌تر، فعال‌تر از گذشتگانند. کنجکاوترند، کلمات فراوان‌تر و

جملات طولانی‌تری به کار می‌برند و مطالب پیچیده‌تری را می‌فهمند و به زبان می‌آورند که آنان را بزرگسال‌تر از معمول می‌نمایند و علائق پیچیده‌تری دارند. آنان را کم‌تر می‌توان رام کرد و در مقابل محدودیت‌ها بیشتر به معارضة بر می‌خیزند. این سؤال مطرح می‌شود که آیا این همه تفاوت مربوط به طبیعت کودکان است یا ناشی از تحول سبک زندگی خانواده‌ها و کار آموزشگاه‌ها و نقش جامعه است. امروزه بسیاری از والدین، مربیان و معلمان به برکت علوم و تکنولوژی جدید و وجود دانشگاه‌های روانشناسی و تعلیم و تربیت دیدگاهی دقیق‌تر و انسانی‌تر نسبت به کودکان یافته‌اند و توجه به کودکان، رعایت شخصیت و احترام به حقوق آنان در مقایسه با گذشته بسیار بیشتر شده است اکنون شناخت ما نسبت به کودکان و نیازهای جسمی و روانی و فکری آنان عمق و گستردگی چشم‌گیری یافته است و درک طبیعت و توانایی‌های بالقوه آنان امکان پذیر شده است و در عین حال هنوز هم بسیاری مردمانی که همان دریافت‌های سنتی از وضعیت کودکان دل خوش می‌دارند و به طور کلی ضرورت احترام به کودکان و رعایت حقوق شان در چند دهه‌ی اخیر حاصل شده است و علیرغم تحول عمیق و همه‌جانبه در شناخت کودکان و چگونگی رشد و پرورش آنان، ما هنوز در میهن خود شاهد آن هستیم که در سطوح گوناگون هم در خانواده‌ها، هم در آموزشگاه‌ها و هم در جامعه به حقوق کودکان توجه لازم نمی‌شود و بسیار فراوان هستند خانواده‌هایی که وظایف خویش را درباره‌ی فرزندانشان نمی‌دانند و با خشونت و بی‌اعتنایی با آنان برخورد می‌کنند، کم نیستند کودکانی که در روستاها و شهرهای کشورمان حتی از ساده‌ترین امکانات و بازی‌های تربیتی و فعالیت‌های سازنده و آموزش و پرورش صحیح محرومند.

دوران کودکی زمان بازی است و ما این موضوع را کاملاً از یاد برده ایم و این موضوع برای بزرگسالان چیزی جز تلف کردن وقت نیست. بازی به طور کلی به جنب و جوش، حرکت، فعالیت، تخلیه انرژی، ارضای تمایلات و خواسته‌های هدف دار کودک است که موجب رشد کودکان در ابعاد مختلف از جمله رشد اجتماعی آن‌ها می‌گردد. اهمیت بازی برای کودکان مساوی است و کودکان از طریق بازی به همان صورت و روشی که به روش بزرگسالان است بیان می‌دارند. شاید یکی از

دردهای مهم جوامع ما این است که به بچه‌ها امکان نمی‌دهیم به اندازه کافی بازی کنند و از آن‌ها می‌خواهیم خیلی زود دوران کودکی را از یاد برده و تبدیل به افرادی بالغ شوند. اگر بچه‌ها آزاد بودند برنامه روزانه خود را نوعی تنظیم می‌کردند که در آن زمان بازی کردن خیلی بیشتر از زمان درس خواندن اهمیت پیدا می‌کرد. دلیل اصلی مخالفت بزرگسالان نسبت به بازی کردن کودکان ترس از آینده است. هزاران بار این سؤال نگران کننده از والدین شنیده می‌شود که اگر فرزندم تمام روز را بازی کند آیا خواهد توانست چیزی یاد بگیرد؟

انواع بازی و اسباب بازی کلمات کودکان هستند. بازی نه تنها برای حرکت اندام‌های گوناگون بدن و پرورش عضلات و صرف انرژی اضافی که عدم مصرف آن حساسیت و عصبانیت را در پی دارد ضروری است بلکه یاری دهنده‌ی کودک در شناخت محیط و تسلط بر آن است. بازی از ویژگی‌های حیات کودکان و حتی معنی و مفهوم زندگی آنهاست کودک در وضع و موقعیتی است که نمی‌تواند بازی کند. بازی عاملی برای رشد، وسیله‌ای برای شادابی و نشاط و باعث کسب تجارب و سببی برای ارزیابی از قدرت و موقعیت خویش و راهی برای ورود به عرصه حیات اجتماعی و درسی برای آموزش قانون و انضباط و اخلاق است. بازی جزئی تفکیک ناپذیر از زندگی کودک است و کودکان بیش از هر امر دیگر وقت خود را به بازی اختصاص می‌دهند. بازی وسیله‌ای برای بیان احساسات، برقراری روابط، توصیف تجربیات، آشکار کردن آرزوها و خود شکوفایی است. بازی در واقع تلاش کودک برای کنار آمدن با محیط است که از این طریق او خود را در می‌یابد و دنیا را درک می‌کند و شخصیت کودک ضمن بازی شکل می‌گیرد، دگرگونی‌های قابل توجهی در روحیات وی رخ می‌دهد و همه‌ی این‌ها گذر به مرحله‌ی عالی‌تر پیشرفت را برای کودک تدارک می‌بیند و از اینجا امکانات تربیتی بازی آشکار می‌گردد.